

Kyrk Dördünji Aýatyň Gizlin Taryhy - Sanlar Ýigrimi Dört

Hezekiýel Başınjy San

Jeff Pippenger

2026-08-10

Birnäçe makala bäri garap gelýän Testimonies-iň başınjy tomundan alnan bu parçada bize Ezekiele, Işaya we Ýohanna berlen ybadathananyň görnüşi barada habar berilýär:

“Bu sapaklar biziň peýdamyz üçindir. Biz imanymyzy Hudaýa daýamalydyrys, çünki edil öňümizde adam ruhlaryny synaga saljak bir wagt bar. Mesih Zeýtun dagynda Öz ikinji gelişiniň öňünden bolmaly gorkunç hökümleri ýatlap şeýle diýdi: ‘Siz uruşlar we uruş habarlary hakda eşidersiňiz’. ‘Millet millete garşy, patyşalyk patyşalyga garşy galar; dürli ýerlerde açlyklar, ýokanç keseller we ýer titremeler bolar. Bularyň hemmesi hasratlaryň başlangyjydyr’. Bu pygamberlikler Iýerusalimiň weýran edilmeginde bölekleyin ýerine ýeten hem bolsa, olaryň iň soňky günlere has göni degişli ulanylyşy bar.”

Aw aýynyň dokuzynjy güni

Ýewreý dilinde “Awyň dokuzynjy güni” diýmegi aňladýan Tişa B’Aw, miladydan öňki 586-njy ýylda Wawilonlylar tarapyndan Birinji Ybadathananyň hem-de miladynyň 70-nji ýylynda Titus tarapyndan Ikinji Ybadathananyň weýran edilmegini hatyralaýan ýewreý günidir. Iki weýrançylyk hem şol bir senenama gününde, ýagny ýewreý aýy bolan Awyň 9-njy gününde (adatça gregorian senenamasy boýunça iýul ýa-da awgust aýlaryna düşýär) bolup geçdi. Uýam Waýt Iýerusalimiň weýran edilmegini soňky günlerde “adamzadyň janyny synaga saljak wagta” laýyk getirende, ol ikisiniň hem ýakyn wagtda geljek ýekşenbe kanunyny şekillendirýändigini görkezýän iki weýrançylygy belleýär.

Danyýel kitabyň on birinji babyndaky on altynjy aýat şol ýekşenbe kanunyny aňladýar we kyrk birinji aýat bilen gabat gelýär. Ezekiel kitabynda Iýerusalimiň weýran edilmegi ýekşenbe kanuny wagtynda akylyly we akylsyz gyzlaryň aýrylyşygyny görkezmek üçin ulanylýar. Ezekiel Bawilde ýesirlikdekä, sekizinji bapdan on birinji baba çenli hut şol aýrylyşygy görmek üçin gudrat bilen Iýerusalime äkidilipdi.

Altynjy ýylda, altynjy aýda, aýyň başınjy gününde, men öz öýümde otyrkam we Ýahudanyň ýaşululary meniň öňümde otyrkalar, Reb Hudaýyň eli şol ýerde meniň üstüme indi. Şonda men seretdim, ine, oda meňzeş bir görnüş bardy: onuň biliniň görnüşinden aşak tarapy ot; onuň bilinden ýokarsy bolsa ýagtylygyň görnüşü, ýagny sähraýy reňke meňzeşdi. Ol elniň şeklini uzatdy-da, meni saçymyň bir tutamyndan tutdy; Ruh meni ýer bilen asmanyň arasynda göterip, Hudaýyň görnüşlerinde Iýerusalime, demirgazyga bakýan içki derwezäniň gapysyna getirdi; şol ýerde gabanjaňlyga öjükdirýän gabanjaňlyk şekliniň orny bardy. Ezekiel 8:1–3.

Sekizden on bire çenli bolan dört bap bölünip aýrylmagyň beýanydyr, we White uýa Hezekieliň dokuzynjy babyna düşündiriş berende, munuň diňe bir Ylham kitabynyň ýedinji babyndaky şol bir möhürleme bolandygyny däl, eýsem Iýerusalmiň ahyrky günlerdeki Laodikiýa Ýedinji Gün Adventist buthanasyny aňladýandygyny hem anyk görkezýär.

Öz ruhy pese gaçýşyna gynanmaýan hem-de başgalaryň günleri üçin aglamaýan gatlak Hudaýyň möhürsiz galdyrylar. Reb Öz habarchylaryna, ellerinde gyrmak ýaraglary bolan adamlara şeýle buýurýar: «Onuň yzy bilen şäheriň içinden geçiň-de uruň; gözüňiz rehim etmesin, ne-de ýüregiňizde rehimiňiz bolsun: garryny-da, ýaşy-da, gyzlary-da, kiçi çagalary-da, aýallary-da бүтінлеý öldüriň; emma alamaty bolan hiç bir adama golaý barmaň; we Meniň mukaddes ýerimden başlaň. Şonda olar öýüň önünde duran ýaşuly adamlardan başladylar.»

“Bu ýerde biz ýygnagyň — Rebbiň mukaddes mekanyň — Hudaýyň gazabynyň zarbasyny ilkinji bolup duýandygyny görýäris. Gadymy ýaşullar, Hudaýyň beýik nur berenleri we halkyň ruhy bähbitleriniň goragçylary bolup duranlar, özlere ynanylan amanata hyýanat etdiler. Olar öňki günlerdäki ýaly gudratlara we Hudaýyň güýjüniň aýdyň ýüze çykyşyna garaşmagyň geregi ýok diýen garaýşy kabul etdiler. Zamanlar üýtgedi. Bu sözler olaryň imansyzlygyny berkidýär, we olar şeýle diýýärler: Reb ne ýagşylyk eder, ne-de erbetlik eder. Ol Öz halkyny höküm bilen jezalandyrmak üçin aşa rehimdildir. Şeýlelikde, Hudaýyň halkyna olaryň ýazygyny we Ýakup öýüne olaryň günälerini görkezmek üçin mundan beýläk hiç haçan sesini surnaý kimin galdyrmajak adamlaryň agzyndan çykýan nalyş: ‘Parahatlyk we howpsuzlyk’. Üýrmeýän bu lal itler, hut şolar hem gahary gelen Hudaýyň adalatly aryny duýýanlardyr. Erkekler, gyzlar we kiçi çagalar — hemmesi bilelikde heläk bolýarlar.”

“Wepaly ynsanly gözleriň saýgaryp bilen ähli zatlar, wepaly adamlaryň ah çekip, aglap ýören ýigrenji işleri boldy; emma olaryň arasynda iň agyrlary, ýagny päk we mukaddes Hudaýyň gabanjaňlygyny oýarýan günäler, äşgär edilmedikdi. Ýürekleriň beýik barlagçysy etmiş edýänleriň gizlinlikde edýän her bir günäsini bilýär. Bu adamlar öz aldawlarynda özlelerini howpsuz duýup başlaýarlar we Onuň sabyrlylygy sebäpli Reb görýän däldir diýýärler, soňra bolsa edil Ol ýeri terk eden ýaly hereket edýärler. Emma Ol olaryň ikiýüzlüligini paş eder we olaryň şeýle bir üns bilen gizläp gelen günälerini başgalaryň önünde açar.

Wezipe, mertebe ýa-da dünýewi paýhas taýdan hiç bir artykmaçlyk, hiç bir mukaddes wezipeäki orun, adamlar özleleriniň aldawçy ýüreklerine goýberilenlerinde, olary ýörelgäni gurban etmekden gorap bilmez. Mynasyp we dogruçyl hasap edilenler dönükligiň baştutanlary bolup çykýarlar hem-de biparhlygyň we Hudaýyň merhemetlerini hyýanatçylykly ulanmagyň nusgalaryna öwrülýärler. Ol olaryň bu erbet ýoluna mundan beýläk ýol bermez, we Öz gazabynda Olara rehimsizlik bilen jeza berýär.

“Reb beýik nur bilen bereketlenen we başgalara hyzmat edenlerinde sözüň güýjüni duýan adamlardan Öz huzuryňy islegsiz yzyna çekýär. Olar bir wagtlar Onuň wepaly hyzmatkärleri bolup, Onuň huzury we ýol görkezmesi bilen merhemetlenipdiler; emma olar Ondan yüz öwürüp, beýlekileri-de ýalňyşlyga alyp bardylar, şonuň üçin hem ylahy nägileligiň astyna düşürildiler.” Testimonies, volume 5, 211, 212.

Ezekiel kitabyňyň tutuş mazmuny Ýerusalimiň ýykylmagynyň çäginde beýan edilýär. Ezekieliň şaýatlygynda Nebukadnesaryň bir ýarym ýyl dowam eden gabawy aýratyn bellenýär, emma Isanyň Matta ýigrimi dördünji bapdaky duýduryşynyň “has göni ulanylyşy” ahyrky günlerdedir. Ezekielde şol hakykat ugry ýigrimi dördünji bapda duş gelýär.

Miladydan öňki 588-nji ýylyň 15-nji ýanwary

Yene dokuzynjy ýylda, onunjy aýda, aýyň onunjy güni Rebbiň sözi maňa gelip şeýle diýdi: «Eý, ynsan ogly, şu günün adyny, hut şu günün özüni ýazyp goý; şu günün özünde Wawilon patyşasy Iýerusalime garşy çykdy». Ezekiel 24:1, 2.

Şu tarihte, beýleki mukaddes ýazgy şaýatlary arkaly hem berkidilişi ýaly, on sekiz aý dowam etjek gabaw başlandy. Şol günde Hezekiele gelen Rebbiň sözi, gaýnap duran gazan bilen, onuň yz ýanyndan gelen uly ot arkaly şekillendirilen ganly şäher baradaky meselden ybaratdy. Bu meselanyň Yerusalime çykarylan hökmi aňladýandygy aýdyňdyr, we şol bir bapda onuň yzysüre Hezekieliň aýalynyň bir urgudan aradan alynmagy, ahyrsoňunda mukaddes ýeri ýok etjek gabawyň başlanandygynyň nyşany hökmünde beýan edilýär.

Rebbiň sözi maňa gelip şeýle diýdi: “Eý adam ogly, ine, Men bir uruşda seniň gözüňiň söýgüli zadyny senden alýaryn; emma sen aglama, agy etme, gözyaşlaryň hem akmasyn. Ümsüm ah çek, ölü üçin ýas tutma; başyňa selleňi daň, aýagyňa çarygyňy geý, dodaklaryňy örtme we adamlaryň çöregini iýme.” Şeýlelikde men ir bilen halka sözledim; agşam bolsa aýalym öldi. Men ertesi ir maňa buýrulyşy ýaly etdim. Ezekiel 24:15–18.

Soňra Ýezekiliň töweregindäkiler timsalyň we onuň aýalynyň ölümniň manysyny soradylar.

Halk maňa şeýle diýdi: «Sen näme üçin şeýle edýänsiň? Bu zatlaryň biziň üçin nämäni aňladýandygyny bize aýtjak dälmi?» Şonda men olara jogap berdim: «Rebbiň sözi maňa gelip, şeýle diýdi: Ysraýyl öýüne aýt: Hökmürowan Reb şeýle diýýär: Ine, Men Öz mukaddes ýerimi — güýjüňiziň buýsanjyny, gözleriňiziň söýgüsini we janyňyzyň rehim edýän zadyny haram ederin; sizden galan ogullaryňyz bilen gyzlaryňyz gylyçdan geçer». Ezekiel 24:19–21.

Parçada Ezekieliň aýaly-da, mukaddes ýer hem “gözleriň höwesi” hökmünde görkezilýär. Mukaddes Kitap taryhçylary gabawyň on sekiz aý dowam edendigini belleýärler, emma Sestiýus bilen Titusuň gabawlary milady 66-njy ýyldan 70-nji ýyla çenli dört ýyl dowam etdi. Wagty Sestiýusyň ilkinji gabawyndan weýrançylyga çenli takyk hasaplarda üç ýarym ýyl bolýar, ýöne Mukaddes Kitapda in köp ulanylýan usul bolan “öz içine alýan hasap” ulanylanda, ol dört ýyl bolýar. Iki hasaplamanynyň hem dogrudygyny bilmek bize Sestiýusdan Titusa çenli hem üç ýarym ýyly, hem-de dört ýyly görmäge mümkinçilik berýär.

Iýerusalimiň iki weýrançylygynda Ýekşenbe kanunynyň iki şaýady bize berilýär, we bu iki taryhyň hem ähli jikme-jiklikleri tizden geljek Ýekşenbe kanunyna degişli edilmelidir — şol ýerde Laodikiýa Rebbiň agzyndan çykarylýp taşlanýar. Nebukadnessaryň gabawynyň başlangyjy Ezekieliň aýalynyň ölümü bilen alamatlandyrylýar. Onuň ölümünde Ezekiyele açyk-açan ýas tutmazlyk buýruldy, çünki ol ýesirlige alnyp gidilýän ýehudylaryň alamatydy.

66-dan 70-e çenli bolan dört ýyllyk döwrüň başlangyjy weýrançylygyň ýigrenji nyşany bilen bellenilýär; bu bolsa Iýerusalimdäki hristianlar üçin gaçmagyň nyşanydy.

Şonuň üçin siz pygamber Daniýel arkaly aýdylan weýrançylygyň ýigrenji zadynyň mukaddes ýerde durandygyny göreniňizde, (okýýan muňa düşüň:) onda Iýudeýada bolanlar daglara gaçsınlar. Matta 24:15,16

Açyk-aýdyň görnüşde biri-birine gabat gelýän iki gabaw bar, we şol iki gabawyň hem başynda bir “alamat” bar. Hezekiýel aýalynyň ölümüne we özüniň ýas tutmazlygynyň manysynyň nämedigini düşündirende, ol muny düşündirip, soňra şeýle ýazdy:

Şeýlelik bilen, Hezekiýel size bir alamatdyr; ol näme eden bolsa, siz hem şony edersiňiz. Bu waka ýüze çykanda, Meniň Reb Hudaýdygymy bilersiňiz. Hezekiýel 24:24.

Ezekieliň aýalynyň ölümüne alamaty, tizden boljak Iýerusalimiň we ybadathananyň ýok edilmegi hem-de ondan soňky Bawil ýesirligi bilen baglanyşykly bir görkezgijedi. Danyýel tarapyndan aýdylyp geçilen weýrançylygyň nejisliginiň alamaty, şol ýok edilişden gaçyp gutulmak üçin bir duýduryşdy, emma iki gabawyň hem başynda bir alamat bardyr.

Ýakyn wagtda çykjak Ýekşenbe kanunundan öň pygamberlik gabawy bolar, we Ezekieliň aýalynyň ölümi Laodikeýadaky Ýedinji Gün Adventist ybadathanasynyň doly terk edilendiginiň nyşanydyr; emma Ezekiel bir ýüz kyrk dört müňüň nyşanydyr we gabawyň başynda ýokary galdyrylýan baýdagyň nyşanydyr. Ezekiel Wawilonyň gabawynyň başynda bir ýüz kyrk dört müňüň baýdagydyr, we başlangyçda weýran ediji ýigrenjiň alamaty Rimiň “alamatydyr”. Bir alamat içkeri duýduryşa, beýlekisi bolsa daşarky duýduryşa degişlidir. Elbetde, milady 66-njy ýylda mesihçilere duýduryş berildi, ýöne duýduryş alamaty Rimdi. Wawilonyň weýrançylygyndaky alamat Ezekieliň aýalydy. Rim haýwanyň belgisini kabul edýän topar, Ezekiel bolsa Hudaýyň möhürini kabul edýänleriň alamatydyr.

Iki Tamamlanyş Döwri

Ilkinji gabaw on sekiz aý dowam etdi, ikinji gabaw bolsa dört ýyl dowam etdi. Iki gabawyň hem “has göni” amala aşmagy ahyrky günlerde bolýar, we iki gabaw hem Ylham kitaby 9:15-de ýerleşýän üç ýüz togsan bir ýyl we on baş gün baradaky pygamberlik bilen gös-göni baglanyşyklydyr.

Ylhamyň dokuzynjy baby, onunjy aýatyndaky baş aýyň başlanyşy, otuz sekiz ýyllyk döwri belläp geçýän bir taryhy öz içine alýardy; şol döwür dört ýyllyk gabawa baryp ýetýär, ýagny otuz sekiz sany bilen baglanyşyklydyr, hem-de Yslamyň beýgelip başlamagyny görkezýärdi. Şol dört ýyllyk gabaw öz deňşmesini (baş aý) ýüz elli ýylyň tamamlanyp, üç ýüz togsan bir ýyl hem on baş günüň başlanan taryhynda tapýar. Ol 1449-njy ýylyň 27-nji iýulynda başlady, hem-de dört ýyl soň Yslam Konstantinopola garşy elli baş günlük gabawy getirip, ol 1453-nji ýylyň 29-njy maýynda tamamlandy.

1449-njy ýylyň 27-nji iýulynda başlap, 1844-nji ýylyň 11-nji awgustynda tamamlanan wagtda pygamberligi öz soňuna ýetende, 1840-njy ýyldan 1844-nji ýyla çenli birinji we ikinji perişdeleriň

hereketiniň dört ýyly 1333-nji ýyldan 1337-nji ýyla çenli bolan dört ýyllyk gabawa, şeýle hem 1449-njy ýyldan 1453-nji ýyla çenli bolan dört ýyllyk döwre laýyk geldi. Şol üç şaýat, olaryň ählisi gös-göni şol bir pygamberlik çyzygynyň bölegi bolmak bilen, 1840-njy ýyldan 1844-nji ýyla çenli birinji we ikinji perişdäniň hereketi üçünji perişdäniň hereketiniň taryhynda gaýtalanýan simwolik dört ýyllyk döwri aňladýar. Şol üç şaýat ýüz kyrk dört münň taryhynda dört ýyllyk gabawy nusgalaýar. Şol dört ýyllyk döwür, şeýle hem, Iýerusalimiň 66-njy we 70-nji ýyllardaky gabawlary arkaly şekillendirilýär.

66-njy ýylda Cestius tarapyndan başlanan dört ýyllyk gabawyň başlangyjy, soňra bolsa 70-nji ýylda Titus tarapyndan onuň tamamlanmagy, dört ýyllyk bir döwür üçin alfa nyşany we omega nyşany emele getirýär. Şol bir döwür, şeýle hem, üç ýarym ýyl hökmünde görkezilýär; bu bolsa öz gezeginde papalyk Rimiň mukaddes ýeri aýak astyna salan üç ýarym pygamberlik ýyly bilen gabat gelýär.

Emma ybadathananyň daşyndaky howlyny taşlap goý, ony ölçe-me; çünki ol başga milletlere berildi; olar mukaddes şäheri kyrk iki aýlap aýak astyna salarlar. Men Öz iki şaýadymy kuwwatlandyrar, olar juta geýnip, mün iki ýüz altmyş gün pygamberlik ederler. Ylham 11:2, 3

Olar gylyjyň agzy bilen ýykylarlar we ähli milletleriň arasyna ýesir alnyp gidilerler; beýleki milletleriň wagtlary dolýança, Iýerusalim başga milletler tarapyndan depgilener. Luka 21:24.

Bellemek örän möhümdir: men Kestiýiň alfa nyşany bilen Titusyň omega nyşany arkaly görkezilen döwre hem “içerki”, hem-de “daşarky” hasaplamany ulanýaryn. Bu, bir taryh bilen wagtyň iki ulanylyşynyň görkezilýändigini anyklaýar. Biz eýýäm bu Mukaddes Kitap ýörelgesine, Isanyň Kaýsariýa-Filippiýa (Paniýum) sapary bilen Onuň Özgeriş dagyna gidişiniň arasyndaky döwri göz önünde tutanymyzda (köp makalalar mundan ozal), seredipdik. Mukaddes Kitabyň iki ýazyjysy alty güni, biri bolsa sekiz güni ýazga geçirýär.

Alty günden soň Isa Petrusy, Ýakuby we onuň dogany Ýahýany ýanyna alyp, aýratynlykda beýik bir daga çykardy. Matta 17:1.

Alty günden soň Isa Petrusy, Ýakuby we Ýuhannany ýanyna alyp, olary aýratynlykda beýik bir dagyň üstüne çykardy; we olaryň önünde keşbi üýtgedildi. Mark 9:2.

Bu sözlerden takmynan sekiz gün soňra şeýle boldy: Ol Petrusy, Ýahýany we Ýakuby ýanyna alyp, dogat etmek üçin daga çykdy. Luka 9:28.

Iýerusalimiň weýran edilmeginiň ahyrky günlere degişli “has göni” bir ulanylyşy bardyr, we şol weýrançylyk Wawilon we Rim arkaly görkezilen iki şaýatdyr. Bu iki şaýat biri-birine laýyk gelýär, emma hakykaty güýçlendirmek üçin dürli we zerur pygamberlik häsiýetlerini berýär. Rim tarapyndan edilen gabaw (66-dan 70-e çenli) dört ýyl dowam etdi, bu hem üç ýarym ýyly aňladýar. Üç ýarym ýyl mukaddes ýeriň we goşunyň hem butparazlyk, hem-de papalyk tarapyndan depelenip basylmagy bilen baglanyşýar. Papalyk tarapyndan depelenip basylma üç ýarym simwoliki ýyl dowam etdi; bu, Rim tarapyndan edilen gabawdaky göni üç ýarym ýyl bilen öňden görnüş arkaly görkezilipdi.

Şol dört ýyllyk gabaw, şeýle hem, Yslamyň ýokary göterilmegini, ondan soň bolsa birinji hem ikinji, soňra-da üçünji perişdäniň hereketiniň ýokary göterilmegini görkezýän pygamberlik çyzygy bilen baglanyşykly dört ýyllyk döwürler bilen hem baglanyşýar. Cestiusdan Titusa çenli döwür papalyk Rimiň tekeri bilen, şeýle hem Yslamyň tekeri bilen kesişýär. Rimiň tekeri we Cestius bilen Titusuň üç ýarym ýyly papalyk Rimiň üç ýarym şekiliki ýyly bilen kesişýär; şeýlelikde butparaz we papalyk Rim diýilýän iki birligi kesgitleýär. Yslamyň tekeri şol bir taryh arkaly dört ýyl hökmünde düşünilýän görnüşde baglanyşýar, emma hut şol taryhda Rimiň tekerinde bolşy ýaly, Yslam hem Yslamyň tekerine tabyn bolan ikinji bir güýç bilen baglanyşyklydyr — ol hem Adventizmdir. Üç ýarym ýyllyk döwür Rimi onuň iki tapgyrynda-da aňladýar, dört ýyllyk döwür bolsa Yslamy we Adventizmi aňladýar. Butparaz we papalyk Rimi pygamberlik taýdan biri-birinden aýyrmak mümkin däldir; Yslam bilen Adventizmi hem şeýle.

Munuň pygamberlik taýdan talap edýän zady şudur: Babiliň gabawyny göz önünde tutanymyza, on sekiz aýlyk gabawyň mysalynda wagtyň iki görnüşli düşünilişiniň görünmelidigidir. Rim tarapyndan getirilen gabawdaky wagtyň iki görnüşli beýany, pygamberlik taýdan, Nebukadnesar tarapyndan getirilen gabawdaky wagtyň hem iki görnüşli beýanyny talap edýär. Nebukadnesaryň on sekiz aýlyk gabawy hem bir ýarym ýylyň nyşany hökmünde düşünilip bilner. On sekiz aý bir ýarym ýyldyr, we bir ýarym 1.5 ýyl hökmünde beýan edilip bilner. Nebukadnesaryň gabawy hem on sekiz aý, hem-de bir бүтін başdan on (1.5) ýyl bolupdy.

On sekiz aý Iýerusalimi basgylap aýak astyna aljak güýje degişli bolup, 1,5 ýyl bolsa Yslama degişlidir. On sekiz aýy kesgitleýän pygamberlik hasaplaýyş tigiri Wawilony kesgitleýär, beýleki pygamberlik hasaplaýyş tigiri bolsa Yslamy kesgitleýär. Biz heniz Yslam bilen baglanyşyklylykda 1,5 ýylyň ulanylyşyna nähili gelýändigimiziň düşündirişini beýan etmedik, ýöne şuny belläp geçmek gerekdir: Rim bilen bagly pygamberlik tigiri bilen baglanyşykly Rimiň getiren weýrançylygyndaky iki wagt hasaplamasy bar, (butparaz hem-de papalyk görnüşlerinde), şeýle hem Yslamyň pygamberlik tigiri bilen baglanyşykly beýleki bir hasaplama bar. Bu häsiýetler Iýerusalimiň hem alfa, hem-de omega weýrançylyklarynda duş gelýär.

Ierusalimiň Cestius we Titus bilen bagly dört ýyllyk gabawy, Yslamyň ýokary galdyrylmagyny alamatlandyrýan dört ýyllyk gabaw bilen tamamlanan otuz sekiz ýyllyk döwürden başlan pygamberlik çyzygynyň soňlanmagyny aňladýar; hut şol bir çyzykdaky ahyrky dört ýyllyk döwür bolsa ýüz kyrk dört müňüň baýdagynyň ýokary galdyrylmagyny aňladýar.

Bu meseleleri indiki makalada dowam etdireris.